

TILLAGA

Viðtakandi: Skóla- og frístundaráð

Sendandi: Skóla- og frístundaráðsfulltrúi Sósíalistaflokks Íslands

Tillaga skóla- og frístundaráðsfulltrúa Sósíalistaflokks Íslands um að setja verkferil um viðbrögð við meintri óviðeigandi framkomu starfsmanns verði tekið á dagskrá skóla- og frístundaráðs

Sósíalistar leggja til að verkferillinn „Viðbrögð við meintri óviðeigandi framkomu starfsmanns gagnvart barni í leikskóla, grunnskóla, frístundastarfi eða tónlistarstarfi“ verði tekinn á dagskrá skóla- og frístundaráðs til umræðu og samþykktar á þeim vettvangi.

Greinargerð:

Nú liggur fyrir að 1. janúar 2022 varð stór breyting á barnaverndarlögum þar sem barnavernd kemur ekki lengur að málefnum starfsfólks þegar grunur vaknar um að starfsfólk beiti börn í skóla- og frístundastarfi ofbeldi. Í kjölfarið þurfti að uppfæra verkferla í slíkum málum hjá skóla- og frístundasviði (SFS). Í það verk tók SFS meira en ár og nýir verkferlar voru samþykktir þann 26. janúar 2023.

Fyrir liggur að SFS fékk 29. september 2022 sendar eftirfarandi ábendingar frá innri endurskoðanda um verkferlana (sjá meðfylgjandi skjal):

- Ljúka þarf innleiðingu sem fyrst á nýjum verkferli um viðbrögð við tilkynningum um óviðeigandi framkomu starfsmanns gagnvart barni. Tryggja þarf að tilkynningar sem berast á meðan breytingar standa yfir fái viðeigandi málsmeðferð.
- Við endurskoðun á verklaginu ætti að skoða hvort samræma ætti verklag þegar grunur er um líkamlegt ofbeldi og þegar grunur er um kynferðisbrot. Í verklagsreglunni kemur fram: „Ef grunur er um kynferðisbrot starfsmanns ber stjórnanda að tryggja að starfsmaður sé ekki að störfum með börnum á meðan mál er til rannsóknar.“
- Tryggja þarf aðgengi ytri aðila að upplýsingum um verkferlið og að forsjáraðilar barns sem eru með mál til meðferðar verði formlega upplýstir um breytingarnar.
- Samræma þarf stefnu í forvarnarmálum gegn ofbeldi gagnvart börnum og að starfsmenn fái fræðslu og handleiðslu um þau málefni ásamt því að til sé staðar eftirfylgni.

Ljóst er að innleiðing dróst verulega fram úr hófi. Eins liggur fyrir að SFS valdi að samræma ekki verklag vegna gruns um líkamlegt ofbeldi og gruns um kynferðisbrot og njóta börn ekki sömu verndar þegar um er að ræða líkamlegt ofbeldi annað en kynferðisbrot. Auk þess er ljóst að ekki er til staðar samræmd forvarnaráætlun gegn ofbeldi starfsfólks gagnvart börnum í skóla- og frístundastarfi í Reykjavík. Til viðbótar er ekki neitt aðgengi fyrir ytri aðila að upplýsingum og eru verkferlar hvergi aðgengilegir á vef Reykjavíkurborgar fyrir forsjáraðila og aðra.

Verkferlarnir voru kynntir fyrir mannréttinda- og ofbeldisvarnaráði í janúar 2023 og Sósíalistar bentu strax á alvarlega vankanta. Bent var á að best væri að taka þá frekar fyrir í skóla- og frístundaráði þar sem hægt væri að samþykkja breytingar.

Til viðbótar við athugasemdir innri endurskoðanda var fleiri atriðum breytt úr fyrri verkferli sem eru ekki börnum fyrir bestu. Til að mynda er stjórnendum núna gert að yfirheyra þolendur (börn) um ofbeldi en það var ekki þannig í fyrri verkferlum. Í nýju verkferlunum hafa auk þess verið tekin út ákvæði um að börnum skuli boðinn stuðningur hvernig sem mál fari. Fleiru er ábótavant í verkferlunum en stjórnendur geta valið hvort leita eigi vitnisburða hjá sjónarvottum eða sleppa því.

Nú stóð mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð fyrir því að gerð yrði heildarúttekt á ofbeldisvarnarmálum í Reykjavík og var Kristín A. Hjálmarsdóttir ráðin til þess verks. Hún skilaði af sér skýrslunni *Úttekt: Ofbeldisvarnarmál Reykjavíkurborgar* sem er dagsett 25. apríl 2023 og var sú skýrsla lögð fram á síðasta fundi í mannréttinda- og ofbeldisvarnarráði.

Í skýrslunni *Úttekt: Ofbeldisvarnarmál Reykjavíkurborgar* kemur fram í kafla 3.7.2 eftirfarandi texti:

Hjá skóla- og frístundasviði eru sérstakar verklagsreglur um *Viðbrögð við meintri óviðeigandi framkomu starfsmanns gagnvart barni í leikskóla, grunnskóla, frístundastarfi eða tónlistarstarfi*, dags. 25. janúar 2023. Ekki var kallað eftir tölulegum upplýsingum tíðni slíkra tilkynninga. Í verklagsreglunum kemur fram að ef grunur er um að barn hafi orðið fyrir kynferðisofbeldi og/eða öðru alvarlegu líkamlegu eða andlegu ofbeldi beri samkvæmt lögum að tilkynna mál til lögreglu og/eða Barnaverndar Reykjavíkur sem þá metur hvort óska eigi eftir lögreglurannsókn. Við gagnaöflun hafði komið fram að við forkönnun slíkra mála er mikil áhersla lögð á að ræða ekki við börn um atvikið sjálft til að spilla ekki rannsókn ef niðurstaðan verður að kæra mál til lögreglu. Það vakti því athygli að samkvæmt lið 5.1 í endurskoðuðum verklagsreglum er einungis kveðið á um að stjórnendur ræði hvorki við barn né starfsmann þegar grunur er um kynferðisbrot en afli upplýsinga um atvikið frá m.a. bæði meintum þolanda og meintum geranda ef grunur er um ofbeldi eða aðra óviðeigandi framkomu og virðist enginn greinarmunur gerður á því hvort um líkamlegt og/eða alvarlegt ofbeldi er að ræða eða ekki. Við nánari eftirgrennslan kom í ljós að nýleg endurskoðun verklagsreglnanna mátti rekja til ábendinga frá innri endurskoðanda Reykjavíkurborgar um að ástæða væri til endurskoðunar. Samkvæmt upplýsingum frá skóla- og frístundasviði voru þær m.a. endurskoðar með aðkomu lögfræðings á mannauðsskrifstofu skóla- og frístundasviðs og mannauðsskrifstofu Ráðhússins en svo virðist sem ekki hafi verið leitað til lögreglunnar. Leitað var á lits lögreglu á lið 5.1 verklagsreglnanna og afstaða hennar er skýr:

Það er álit lögreglu að enginn munur eigi að vera á viðbragði leikskóla og skóla hvort [sem] grunurinn beinist að líkamlegu eða kynferðislegu ofbeldi. Eina undantekningin frá þessu væri þegar bæði meintur brotapolí og meintur gerandi eru báðir nemendur og þ.a.l. báðir ósakhæfir. Þá sé eðlilegt að stjórnandi stofnunar afli upplýsinga, enda ólíklegt að slíkt mál verði að lögreglumáli.

Athygli er einnig vakin á því að svo virðist sem ekki sé gert ráð fyrir því að til staðar séu ráðgjafar og stuðningsteymi til að rýna mál með stjórnendum líkt og þegar tíðkast bæði vegna eineltis og kynferðislegra og kynbundinnar áreitni í skólum og frístund. Samkvæmt reglunum situr því stjórnandi starfstaðar einn uppi með þá miklu ábyrgð að skilgreina mál og ákveða viðbrögð. Það er því augljós ástæða til að endurskoða verklagsreglurnar. Minnt er á að ávallt skal hafa það sem er barni fyrir bestu í fyrirrúmi þegar ráðstafanir eru gerðar sem varða börn, sbr. ákvæði 3. gr. laga nr. 19/2013 um samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins.

Þarna bendir skýrsluhöfundur á að ekki sé samræmi milli aðgerða í kynferðisbrotum og öðru líkamlegu ofbeldi og að í fyrra tilfellinu sé ekki rætt við þolanda (barn) en í öðrum ofbeldisbrotum sé það gert. Höfundur leitaði sérstaklega til lögreglu vegna þessa og er álit

lögreglu afgerandi að þarna ætti engin munur að vera á viðbrögðum í þeim tilfellum sem gerandi er fullorðinn einstaklingur.

Höfundur skýrslunnar lýsir einnig því að ekki virðist sem gert sé ráð fyrir því að til staðar séu ráðgjafar og stuðningsteymi til að rýna mál með stjórnendum líkt og þegar tíðkast bæði vegna eineltis og kynferðislegra og kynbundinnar áreitni í skólum og frístund. Samkvæmt reglunum situr því stjórnandi starfsstaðar einn uppi með þá miklu ábyrgð að skilgreina mál og ákveða viðbrögð.

Skýrsluhöfundur segir að það sé augljós ástæða til að endurskoða verklagsreglurnar. Höfundur minnir á að ávallt skal hafa það sem er barni fyrir bestu í fyrirrúmi þegar ráðstafanir eru gerðar sem varða börn, sbr. ákvæði 3. gr. laga nr. 19/2013 um samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins.

Í kaflanum *Aðgerðir gegn EKKO* (einelti, kynferðislegri og kynbundinni áreitni og ofbeldi) í skýrslunni *Úttekt: Ofbeldisvarnarmál Reykjavíkurborgar* stendur eftirfarandi:

Hjá skóla- og frístundasviði eru til sérstakar verklagsreglur vegna tilkynninga um óviðeigandi framkomu starfsfólks og ofbeldi gagnvart barni. Þær þarfnast rýningar.

Í lista yfir aðgerðir sem skýrsluhöfundur leggur til í þessum sama kafla stendur:

✓ Endurskoða verkferil og leiðbeiningar vegna óviðeigandi framkomu starfsmanns gagnvart barni í leikskóla, grunnskóla, frístundastarfi eða tónlistarstarfi.

Það er því ljóst að mat óháðs fagaðila í ofbeldismálum sé að verkferlarnir í núverandi mynd þarfnist endurskoðunar og rýningar.

Ákvæði um yfirheyrslur stjórnenda á þolendum (börnum) er nýtt í þessum verkferlum og var ekki í fyrri verkferlum og samræmist ekki 3. grein Barnasáttmála um að ákvarðanir sem snerti börn skuli teknar með þeirra hag að leiðarljósi. Þessu hefur verið fundið að í skýrslunni *Úttekt: Ofbeldisvarnarmál Reykjavíkurborgar*, af lögreglu og innri endurskoðanda.

Rík áhersla hefur verið lögð á að yfirheyrslur barna eigi eingöngu að fara fram í Barnahúsi en stjórnendur hafa enga þekkingu á hvernig slíkar yfirheyrslur eiga að fara fram og því undarlegt að SFS hafi valið að bæta þessu inn í nýja verkferla. Barnahús var stofnað til þess að réttindi barna væru virt í slíkum aðstæðum og fara yfirheyrslur þar fram hjá sérfræðingum. Talið er skaðlegt fyrir börn að þurfa að endurtaka vitnisburð sinn oftár en einu sinni. Einnig getur yfirheyrsla stjórnenda fyrrsjáanlega spillt málsmeðferð fyrir dómi.

Það að stjórnendur sem vinna með og þekkja sitt starfsfólk rannsaki það sjálfir felur auk þess í sér alvarlega hagsmunaárekstra og er ekki í samræmi við 3. grein Barnasáttmála um að allar ákvarðanir um börn skulu vera teknar með hag þeirra að leiðarljósi. Til viðbótar eru stjórnendur oft sjálfir í nánum samskiptum við börn í skóla- og frístundastarfi og ekki útilokað að komi upp þær aðstæður að stjórnendur brjóti gegn börnum. Vegna þessara atriða er hætt á að rannsókn þeirra verði ekki hlutlaus. Þannig er hætt á að börn njóti ekki verndar gegn ofbeldi eins og þeim ber samkvæmt 19. grein Barnasáttmála.

Skýrsluhöfundur hefur einnig áhyggjur af þeirri ábyrgð sem sett er á stjórnanda í könnun mála. Í þessum nýju verkferlum eru heimildir stjórnenda og SFS rýmkaðar mjög og gefin skýr heimild til þess að stjórnandi megi meta og ákveða hvort fólk sem grunað er um ofbeldi vinni áfram með börnum. Gildir þessi heimild jafnframt í tilfellum þar sem mál eru í rannsókn hjá lögreglu. Þarna njóta börn ekki verndar gegn ofbeldi eins og þeim ber samkvæmt 19. grein Barnasáttmála. Lögregla lýsir að nákvæmlega sömu viðbrögð ættu að vera við

kynferðisbrotum og öðru líkamlegu ofbeldi þegar gerandi er fullorðinn einstaklingur. Þau viðbrögð eru að lögregla sjái um rannsókn mála en ekki stjórnendur. Eina undartekningin sé þegar bæði gerandi og þolandi séu börn en verkferillinn tekur ekki til slíkra aðstæðna.

Nú er ljóst að SFS tók yfir ár í að vinna þessa verkferla með þessum hætti og þrátt fyrir ábendingar um sambærileg atriði og skýrslan bendir á hafa þau ekki verið bætt og sum eru verri en áður. Því er mikilvægt að verkferillinn verði tekinn á dagskrá skóla- og frístundaráðs til samþykktar á þeim vettvangi. Sósíalistar vona að aðrir fulltrúar taki vel í að vinna að þessu með okkur svo börn njóti þeirrar verndar sem þeim ber samkvæmt lögum og Barnasáttmála.